

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ З ПРИВОДУ ПОДРУЖНІХ ПРОБЛЕМ

Консультавання як вид практичної діяльності є однією з ключових галузей соціально-педагогічної роботи. Інтенсивний розвиток консультавання зумовлений зростаючою потребою людини у складних умовах соціального життя звернутися за допомогою до спеціаліста-професіонала.

У науковій літературі проблема консультавання вперше розглянута у 20 – 40-х рр. ХХ ст. (Б. Ананьєв та ін.). Однак спеціальні дослідження починають здійснюватися тільки в 70 – 80-х рр. ХХ ст. (О. Головей, Н. Грищенко), коли виникла проблема надання допомоги у виборі професії. Пізніше з'являються монографії та статті (А. Бодальов, І. Дубровіна, Л. Мітіна), де розглянуто питання організації, методів та принципів консультавання.

Аналіз теорії свідчить про відсутність чіткого визначення цього виду діяльності, важко однозначно вказати сфери його застосування, оскільки термін „консультавання” є родовим поняттям для різноманітної консультативної практики (педагогічної, соціально-педагогічної, психологічної та ін.).

Сьогодні різні вчені виділяють багато функцій консультавання, зокрема: соціалізуюча, просвітницька, сугестивна, компенсаторна. Однак усі дослідники визначають функцію розвитку особистості як основну (І. Якіманська). Аналіз досліджень свідчить, що існує потреба в обґрунтуванні методів, способів та технологій, які використовують із метою соціально-педагогічної допомоги клієнту в сучасних соціально-економічних умовах для отримання позитивного результату, що й зумовило вибір теми нашої статті, мета якої – розкрити зміст і організацію консультавання, коли виникають подружні проблеми.

Найбільш частою причиною звернення в консультацію є подружні проблеми. Серед проблем, що є найбільш частими приводами для звернення в консультацію, слід назвати:

I. Різного роду конфлікти, взаємне невдоволення, пов'язані з розподілом подружніх ролей і обов'язків.

II. Конфлікти, проблеми, невдоволення подружжя, пов'язані з відмінностями в поглядах на сімейне життя й міжособистісні стосунки.

III. Сексуальні проблеми, невдоволення однієї людини іншою в цій сфері, їхнє взаємне невміння налагодити нормальні сексуальні відносини.

IV. Складнощі й конфлікти у взаємовідносинах подружньої пари з батьками одного або обох подружжя.

V. Хвороба (психічна або фізична) одного з подружжя, проблеми і труднощі, викликані необхідністю адаптації сім'ї до захворювання, негативним ставленням до себе й до оточення самого хворого або членів сім'ї.

VI. Проблеми влади і впливу в подружніх взаємовідносинах.

VII. Відсутність тепла в стосунках подружжя, дефіцит близькості й довіри, проблеми спілкування [2].

Напевно, цей перелік може бути продовжений і кожен його пункт включає безліч окремих випадків і типів ситуацій.

Зауважимо, що виділені проблеми, безумовно, не є взаємовиключними. Так, рольові розбіжності зазвичай поєднуються й ґрунтуються на відміннос-

тях у поглядах і представленнях подружжя про те, як потрібно жити. А труднощі в сексуальній сфері найчастіше є лише наслідком і продовженням проблем подружжя в міжособистісних стосунках, які при цьому можуть ніколи не обговорюватися або взагалі не усвідомлюватися.

За проблемами, пов'язаними з іншими людьми, приховані особисті проблеми клієнта, які він не хоче або не може обговорювати та які і призводять до труднощів в міжособистісних стосунках, що стають, своєю чергою, приводом для звернення в консультацію. Так, коли причиною приходу є подружні проблеми, це означає, що особисті проблеми, які стоять за ними, виникають і виявляються саме в тих сферах життя, які якимось чином пов'язані зі шлюбом [8].

Робота соціального педагога-консультанта з подружжям (а не з одним членом сім'ї) має свої переваги, а також певні труднощі.

1. Бесіда з двома, а не з однією людиною більш діагностична, дозволяє відразу ж побачити ті проблеми і труднощі, на які клієнти скаржаться. Так, особливості їхньої взаємодії в консультації розкривають багато чого з того, про що їм буває важко говорити, і дозволяють наочно виділити те, що визначає характер стосунків і що самому подружжю важко позначити чіткіше.

2. Робота з обома партнерами дозволяє в процесі прийому безпосередньо апелювати до стосунків патернів, що виявляються в особливостях взаємодії подружжя в консультації. Звернення до того, що відбувається „тут і тепер”, буває переконливішим і ефективнішим, ніж аналіз того, що відбувається за межами кабінету консультанта.

3. Присутність обох клієнтів дозволяє з успіхом використати цілий ряд особливої техніки і прийомів, наприклад, сімейна скульптура, укладення контракту та ін., які сприяють успішнішому й ефективнішому веденню подружньої терапії, застосування яких за наявності лише одного клієнта або в принципі неможливе, або дуже ускладнене.

4. Прихід подружжя в консультацію часто означає їхню серйознішу мотивацію до роботи, припускає, що робота буде тривалою й більш поглибленою. Крім того, за умови одночасної роботи з обома партнерами можна в разі потреби підтримувати робочу мотивацію одного з них „за рахунок” іншого.

5. Консультування подружньої пари часто є ефективнішим. Адже якщо обидва партнери серйозно налаштовані на перебудову своїх стосунків і прагнуть у своєму спільному житті реалізувати все те, що обговорюється й відзначається під час прийомів, то зміни в стосунках починаються значно швидше й у принципі можуть бути значнішими й стабільнішими, ніж при роботі з одним із подружжя. У цьому разі для того, щоб дочекатися яких-небудь змін, чоловікові (жінці) часто необхідно набратися терпіння й доволі довго без якої-небудь взаємності демонструвати досконаліші патерни поведінки, перш ніж інший відчує і якимось відреагує на це.

Але, крім цих і деяких інших переваг, робота з обома представниками подружжя має й ряд додаткових труднощів і недоліків.

1. Передусім вести прийом, у якому беруть участь двоє клієнтів, а не один, зазвичай важче, особливо на перших етапах консультативного процесу, оскільки присутність другого члена пари так чи так позначається на процесі бесіди. Подружжя може перебивати один одного, вступати в переговори й сперечатися, прагнучи щось пояснити або довести насамперед один одному, а не консультантові, виступати в коаліції проти консультанта тощо. Хоча

можлива й зворотна реакція, коли присутність партнера призводить до того, що чоловік або дружина стають неговіркими, кожен з них може чекати, що щось важливе буде сказано іншим. І в тому, і в тому випадку в консультанта мають бути особливі навички й уміння, щоб переорієнтовувати подружжя на спільну роботу, організувати і спрямувати процес консультування.

2. Робота подружжя, хоча і є ефективнішою, найчастіше має менш глибокий, поверхневий характер. У цьому випадку рідше зачіпаються серйозні особисті проблеми, що лежать в основі тих або тих подружніх розбіжностей. Результати ж, переконливі на перший погляд, рідше бувають такими, що повністю задовольняють запит клієнтів, особливо якщо за сімейними проблемами стоїть щось більш особисте.

3. Робота з подружжям у якомусь значенні більш уразлива. Небажання одного з них рухатися далі, характерологічні особливості одного з партнерів, що перешкоджають більш поглибленій роботі, можуть серйозно завадити консультуванню. З одним чоловіком легше працювати, ніж з двома, під одного простіше підлаштуватися, вибравши той темп роботи, який більшою мірою відповідає клієнтові.

Якщо на прийом прийшли і чоловік, і жінка та обоє виражають готовність спільно обговорювати сімейні проблеми, не скористатися цим для консультанта – просто „гріх”. Але, вибираючи спільну роботу, необхідно чітко уявляти, що таким чином консультант бере на себе певні зобов'язання, які передусім виражені в тому, що він не повинен вступати в коаліцію ні з одним з них (і під час спільних прийомів, і поза ними), зустрічатися з одним „таємно” від іншого, обговорювати що-небудь по телефону з одним з них без відома партнера тощо [1].

До технік, які використовує соціальний педагог, консультуючи з приводу подружніх проблем, можна віднести такі:

Реорганізація життя

Вочевидь, лише рекомендація відволіктися нічим не допоможе. Потрібне детальне обговорення й вибір того, що може бути цікавим саме для цієї людини. Величезне значення при цьому має коло спілкування. Необхідно згадати друзів і знайомих, де і як клієнт зустрічався з ними, що вони робили або роблять разом, що особливо приємно було робити раніше. Під час прийому буває корисно намітити, з ким і як бажано зустрітися найближчим часом, що цікавого й приємного можна зробити, кому подзвонити й до кого зайти.

Відчуття занедбаності часто призводить до того, що людині починає здаватися, що вона взагалі нікому не потрібна, нецікава, нудна. Таких людей переслідує думка, що в усіх є своя пара, самотнього ж не люблять, сприймають як небезпечного конкурента або зневажають. Незважаючи на подібні переживання, у розмові зазвичай з'ясовується, що в клієнта є самотні друзі й подруги, які були б раді зустрічі й чия доля нагадує нинішню ситуації потерпілого. Окрім дружніх зв'язків, існують і різні клубні, громадські, розважальні організації, які можуть зацікавити людину й стати джерелом нових друзів і знайомств. Важливо спеціально обговорити з клієнтом, що взагалі йому подобається й цікаво в житті, а потім спробувати підібрати відповідну форму активності.

Велику роль у процесі „повернення до життя” може зіграти наявність у клієнта дітей або улюбленої роботи. Так, консультант може висловити свою

впевненість в тому, що „така цікава” робота не залишає часу для переживань. Апеляція до дітей у такій бесіді може бути особливо „вигідною”: будь-якому батьку/матері важливо, щоб дітям було добре, а дратівливий батько/мати в депресії гнітюче впливає на дитину. Ці аргументи консультант може використати як ще один стимул для того, щоб клієнт мав змогу „отямитися”.

Реорганізація стосунків з партнером

Часто негативну роль, що посилює стан клієнта, грають стосунки, які тривають в тій або тій формі. Збереження таких стосунків іноді зумовлене необхідністю, коли клієнт продовжує жити з колишнім чоловіком/дружиною в одній квартирі, у них є діти, за якими потрібний догляд, але бувають і більш дивні ситуації, коли чоловік/жінка, що пішов/ла, постійно дзвонить, пропонує допомогу, уважаючи, що він/вона таким чином полегшує переживання партнера, допомагає йому. Будь-яка розмова з партнером, що вже пішов, багатьма клієнтами сприймається як „сіль на рану”, але відмовитися від нього буває не так просто, оскільки завжди є надія, що розрив не остаточний. Проте для того, щоб „забути” партнера, краще деякий час не зустрічатися, поїхати, змінити ситуацію. При цьому клієнтові слід рекомендувати орієнтуватися на власні інтереси, нехай навіть на шкоду партнерові. Наприклад, якщо в квартирі в клієнта продовжують зберігатися речі колишнього чоловіка, а він сам давно живе в іншому місці, з якихось причин не забираючи їх, варто порадити клієнтові наполягти на тому, щоб ці речі були прибрані. Чи, якщо колишній чоловік приходив відвідувати дітей у той час, коли він/вона неминуче стикається з клієнтом, слід порекомендувати змінити час цих зустрічей.

Знецінення партнера

Набагато легше забути того, чия цінність у власних очах погаснула. Робота із знецінення колишнього партнера часто вже активно йде у свідомості клієнта. Згадується не лише гарне й привабливе в іншому, але й риси, звички, особисті якості, які, здавалося б, уже давно свідчили, що спільне життя не буде безхмарним – партнер був часом егоїстичний, ненадійний, самолюбний тощо. Тоді й тільки тоді, коли консультант виявляє свідчення такого процесу знецінення у свідомості клієнта, він може сам підключитися до нього, активно демонструючи на підставі отриманої інформації, що він/вона „насправді” не такий привабливий, як раніше здавалося клієнтові. Той факт, що розриву часто передують деякий період охолодження в стосунках, може полегшити консультантові рішення завдання, оскільки за цей час інший зазвичай устигає проявити себе доволі некоректно.

Єдина любов

Для багатьох клієнтів серйозною перешкодою, що ускладнює розрив з партнером, є відчуття, що це єдина або остання любов у його житті. Уявлення про те, що в житті людини буває лише одна справжня любов, дуже поширене. Обговоренню можливості іншої думки варто спеціально приділити час.

Безперечно, уявлення про єдину любов має певну привабливість. Воно зводить саме переживання любові на п’єдестал, відповідає найбільш романтичному й поетичному ставленню до цього почуття.

Ставлячи під сумнів ідею „тільки однієї любові” і, таким чином, створюючи для клієнта перспективу майбутніх близьких стосунків, консультант може спробувати критично переосмислити це переконання, звернутися до життєвих і літературних прикладів. Можна при цьому підвищити й цінність переживань клієнта висловлюваннями типу: „Людині дається не любов сама по собі,

а здатність любити”, „Якщо Ви полюбили одного разу, значить, Ви здатні переживати це почуття в принципі й обов’язково з часом полюбите ще” [5].

Надія на можливість близьких стосунків у майбутньому буває дуже важлива. Консультанту можна також підтримати віру в майбутнє й доцільність того, що сталося: „Можливо, це й добре, що він/вона пішов/ла зараз. Значить, у нього/неї було таке прагнення, і рано чи пізно воно б виявилось. Але на сьогодні, поки Ви ще молоді („у Вас багато друзів” чи „у Вас така цікава робота”), у Вас значно більше шансів налагодити своє життя й знайти собі іншу людину”.

Консультування „винуватця розриву”

Іноді приходить винуватець розриву, а не жертва. Для такого клієнта прихід пов’язаний з надією, що соціальний педагог допоможе іншому легше перенести те, що сталося, порекомендує, як повідомити про розрив, як зберегти з колишнім партнером гарні стосунки тощо. Іноді запит такої людини гостріший: партнер не дає йому піти, погрожуючи самогубством, але чи „Може він вчинити це?”, „Як зробити так, щоб нічого страшного не сталося?”. Варто відповісти, що зазвичай саме в тих випадках, коли подібні загрози звучать часто й відкрито, вірогідність їх здійснення не занадто велика. Такий шантаж зазвичай пов’язаний із бажанням заподіяти біль кривдникові й задовольнити уражену самолюбність, але рідко хто доводить загрози до здійснення. Проте консультант не повинен ставитися до загроз самогубства занадто легко: треба детально розпитати клієнта про те, як, у яких ситуаціях, як часто звучать загрози самогубства, як клієнт реагує на них, як завжди вирішується ця ситуація тощо. Недосвідченому консультантові слід порадитися зі своїми досвідченішими колегами або звернутися за порадою до психіатра, щоб правильно оцінити ситуацію.

Допомогти тому, кого залишили, можна лише в тому разі, якщо той, хто йде, візьме на себе максимальну провину й відповідальність за розлад стосунків. У якомусь сенсі це справедливо, оскільки той, хто йде, зазвичай захищений, у нього є інший, є плани на майбутнє, але й для того, хто залишається, винні обоє, а тому спеціально звинувачувати когось не має сенсу.

Відхід партнера супроводжується безліччю обставин, які можуть неоднозначно розумітися тим, хто залишається, а іноді сприймається як знак надії. Так, відкладання рішення про остаточний розрив, що часто робиться для того, щоб інший звикся з думкою про розлуку, насправді для того, кого залишають, зазвичай служить доказом, що є надія помиритися й почати життя спочатку. Приховування подальших планів про те, як і з ким той, хто залишає сім’ю, збирається жити, теж може стати основою для невинуватених надій. У бесіді з клієнтом соціальний педагог може спеціально обговорити, як сказати партнерові, що інший іде, що він/вона знає про те, що відбувається і що йому/їй слід знати [4].

Цікаво, що в процесі бесіди в людини, яка прийняла однозначне рішення залишити сім’ю, може виникнути потреба спеціально розібратися, які його помилки в цих стосунках, за які проблеми він особисто несе відповідальність, щоб не припуститися подібного в майбутньому. Це цілком розумне бажання, яке консультант може задовольнити, уважно вислухавши сімейну історію клієнта, а також спробувавши з’ясувати, чим саме його притягає новий партнер.

Вибір між партнерами

Ще одним типом проблем, характерним для ситуацій розлучення з парт-

нером, є проблема вибору, коли клієнт ніяк не може вирішити, з ким з двох слід зв'язати свою подальшу долю: з чоловіком, з яким, буває, уже прожито разом немало років, або з іншою людиною, зустріч і стосунки з якою сприймаються як щось надзвичайне, важливе й значне. У такій ситуації запит клієнта може звучати таким чином: „Скажіть, кого мені вибрати, я ніяк не можу це зробити сам” чи „Я кидаюся між двома цими людьми й ніяк не можу зупинитися”.

Зазначимо, що ці обставини є такими, що травмують усіх учасників – для клієнта, для того, до кого йдуть, і для того, від кого йдуть, оскільки якоюсь мірою в ситуації вибору перебувають усі троє. І тому за допомогою може звернутися будь-яка сторона цього трикутника. Часто „процес вибору” триває роками, було вже розіграно найрізноманітніші варіанти життя разом і окремо, але ніщо не сприяло вирішенню ситуації, остаточному вибору [7].

Зрозуміло, тоді проблема не може бути вирішена в результаті бесіди з консультантом, якою б ефективною вона не була. Консультантові не слід подавати надію клієнту. Єдине, що можна зробити, – це допомогти людині глибше розібратися в ситуації, звернути увагу на ті її аспекти, які, можливо, залишаються в тіні, допомогти конкретніше сприймати власну провину й відповідальність за те, що відбувається.

Головне завдання консультанта – дати висловитися, намагаючись максимально структурувати те, що говорить співрозмовник, підкреслюючи формуювані ним плюси і мінуси того або того рішення. За умови найбільш „легкого” варіанта ситуації серед причин, що заважають вибору, можуть бути реальні або надумані страхи клієнта, пов'язані з дітьми, можливими проблемами на роботі, відчуттям провини й відповідальності за іншого тощо. У цьому випадку слід, з одного боку, обговорити, наскільки серйозні висловлювані страхи й коливання, а з іншого боку, у разі потреби, допомогти вирішити проблеми, що виникають у зв'язку з відходом, найменш хворобливим для всіх учасників ситуації чином. Але, мабуть, головне, що слід обговорити з таким клієнтом, це те, що відкладання остаточного рішення для всіх, хто хоч якоюсь мірою стикається з ситуацією, є набагато більш травмувальним і негативним чинником, ніж будь-яке, навіть найнесподіваніше й хворобливіше її рішення.

Багатьом клієнтам, що стикаються з такими проблемами, слід рекомендувати звернутися до психотерапевта, оскільки допомога консультанта виявляється недостатньою для того, щоб зробити вибір, а точніше – вирішити глибинні особисті проблеми, що заважають ухваленню рішення.

Консультування тих, хто розлучається

Будь-яке розлучення, навіть бажане, є серйозною травмою, яка посилюється необхідністю повної реорганізації життя. До розлучення більшість людей не уявляють, з чим вони можуть реально зіткнутися. Із цього погляду багатьом у подібній ситуації буває корисно поговорити з фахівцем про те, що і як слід робити, переконатися, що варіанти можливі та що є сили для їх здійснення [1].

Проблеми, які стоять перед тими, хто розлучається, стосуються буквально всього: розділу майна, реорганізації житлових умов, зміни взаємовідносин з друзями й родичами, з дітьми тощо. Однією з відмінностей консультування тих, хто розлучається, є яскравіше виражена інформувальна позиція

консультанта. Важливо також, щоб соціальний педагог, який розмовляє з таким клієнтом, був добре поінформований з різних юридичних аспектів проблеми розлучення, серед яких особливо важливими є різні питання, пов'язані з дітьми.

Розлучення й діти

Багатьом батькам здається, якщо вони розлучаються, вони позбавляють дитину майбутнього, і переживання провини перед дітьми часто посилює загальне відчуття неспіху і власної приреченості, пов'язане з розлученням.

Консультант може допомогти клієнтові по-іншому поглянути на цю проблему. Так, слід показати, що для дитини набагато краще жити з одним з батьків, але в спокійній і доброзичливій атмосфері, ніж у повній сім'ї, де стосунки напружені й конфліктні, а скандали відбуваються один за іншим. Про це свідчать і дані про успішність дітей у школі, про рівень їхньої комунікативності, невротичності тощо.

Для того, щоб дитина легше пережила травму розлучення, у неї повинні зберегтися максимально гарні стосунки і з батьком, і з матір'ю. Розмовляючи з клієнтом, що перебуває в процесі розлучення, слід орієнтувати його на те, щоб батько, який житиме окремо від дитини (найчастіше – батько), максимально повно брав участь у її вихованні. На щастя, стає все менше клієнток, що принципово наполягають на обмеженні контактів дитини з батьком, який пішов із сім'ї, щоб той „не робив поганого впливу”. Але багато хто прагне свідомо накласти певні обмеження на стосунки батька з дитиною, особливо в тому випадку, коли в дитини з'являється „новий батько”, тобто мати виходить заміж. Консультант може спеціально обговорити з клієнтом, як організувати для дитини ситуацію „двох батьків”, щоб не створювати для неї додаткової проблеми. У такій ситуації дуже багато залежить від батьків: якщо вони не „обсипатимуть” один одного взаємними звинуваченнями, налаштовувати дитину один проти іншого і будуть з ним максимально відверті, він пристосується доволі легко.

На жаль, батькам нерідко здається, що, приховуючи факт розлучення від дитини до останнього моменту, вони захищають її від зайвих хвилювань. Звичайно ж, у цьому випадку консультантові слід показати клієнтові, що насправді переживає дитина. Часто сама поведінка дитини – образливість, що загострилася, дратівливість, прихованість – указують на те, що щось володіє дитячою душею. У разі відсутності достатньої інформації про те, що хвилює батьків, навіть найменша дитина домислюватиме те, що відбувається, часто надаючи більше страхітливих і тривожних рис, ніж є насправді. Консультантові слід пояснити батькам, що діти сприймають події, здебільшого орієнтуючись на реакцію дорослих. Так, якщо мати сприймає те, що відбувається, як страшну трагедію, імовірніше, так само почуватиме себе й дитина. Із цього погляду батькам, принаймні заради дитини, не слід фіксувати увагу на негативних аспектах ситуації, яка склалася.

Часто виникає запитання, як краще розповісти дітям про те, що сталося? Те, що вони повинні почути, може звучати приблизно таким чином: „Нам з батьком (матір'ю) стало важко жити разом, і ми вирішили жити окремо один від одного, але сподіваємося, що це не занадто сильно відіб'ється на тобі і, головне, на твоїх стосунках з кожним із нас. Ми обидва тебе дуже любимо й

продовжуватимемо любити так само сильно, як і раніше”. Остання фраза є особливо важливою, оскільки для дитини її стосунки з батьками є дуже значущими. До того ж, страхи й переживання дітей, пов’язані з розлученням, багато в чому визначаються віком дитини, а на певних вікових етапах діти навіть схильні приписувати собі провину за те, що відбувається [3].

Організація контактів дитини з обома батьками після розлучення є особливим завданням. Звичайно, коли батько періодично відвідує дітей, бере їх на прогулянки й тому подібне – це чудово. Але ще краще, коли дитина має можливість деякий час пожити з батьком, який пішов, наприклад, з’їздити з ним у відпустку або провести канікули.

Розлучення і страх самотності

Існує ще одна проблема, яка особливо сильно переживається тими, хто розлучається навіть у тому випадку, якщо розлучення є для них продуманим і бажаним кроком. Це страх самотності, боязнь, що, втративши цю сім’ю, якою б поганою вона не була, клієнт ніколи вже не створить іншу. Для таких переживань немало реальних підстав – недоброзичливе ставлення до розлучених з боку суспільства, відсутність широкого кола знайомих і друзів, вікові бар’єри та ін. Усе це може бути детально обговорено в процесі бесіди, але передусім необхідно з’ясувати, що саме означає самотність для конкретної людини, яких наслідків розлучення вона найбільше боїться.

Обговорюючи страхи клієнта, пов’язані з розлученням, доцільно активно використати прийоми раціональної терапії. Наприклад, говорячи про можливе погіршення ставлення до клієнта з боку референтної групи, слід підкреслити, що до людини здебільшого ставляться так, як вона дозволяє до себе ставитися. Якщо вона почуває себе людиною, не гідною уваги, нецікавою, винуватою, до неї відповідно ставитиметься й оточення. Весела, упевнена в собі й власних рішеннях людина незалежно від сімейного стану викликатиме повагу й любов.

Якщо клієнта хвилює дефіцит спілкування і труднощі укладання повторного шлюбу, його слід орієнтувати на активнішу позицію в стосунках з іншими людьми. Так, існує безліч різних клубів і об’єднань, членом яких він може стати. Нерідко сама людина буває повна упереджень проти участі в клубах знайомств, роботи в об’єднаннях за інтересами, вважаючи, що ті, хто туди звертається, люди „не того рівня” й ніяк не зможуть його зацікавити. За подібними висловлюваннями найчастіше приховане переживання власної неуспішності і другосортності, страх знову виявитися знехтуваним і покинутим, що й слід обговорити разом з клієнтом.

Ті, хто розлучається, скаржаться на прожиті роки: „Я віддала йому стільки років, а він мене кинув”. Із такими клієнтами можна обговорити цю проблему за принципом „краще зараз, коли Вам... років, і Ви ..., а не пізніше”. Часто заспокійливо діють різні соціологічні дані, що свідчать, наприклад, про те, що для людини будь-якого віку, яка перебувала в шлюбі, вірогідність повторного шлюбу набагато вища, ніж у її однолітка, який не був у шлюбі. Можна також допомогти клієнтові виявити якомога більше позитивних аспектів у ситуації звільнення від конфліктних подружніх стосунків: для когось це означає, що можна більше часу віддавати улюбленій роботі, для іншого – це надія налагодити розладнане внаслідок переживань здоров’я тощо. Працюючи з

тими, хто розлучається, треба намагатися всіляко підвищувати самооцінку клієнта, використовуючи для цього щонайменшу можливість: „У Вас така цікава робота”, „Ви така приваблива жінка”, „Ви, напевно, дуже сильна людина, якщо змогли винести таке” тощо.

Буденна мораль становить розлучення передусім як жіночу проблему. Але це зовсім не так. Швидше над чоловіками здебільшого тяжіє стереотип, що не можна виявляти свої почуття й переживання, не можна „розкисати”, необхідно стримувати себе тощо. Розлучення часто переживається чоловіками важче, ніж жінками, просто вони намагаються це приховати. Тоді консультантові слід особливо уважно розмовляти з клієнтами-чоловіками, виявляючи терпіння й доброзичливість і всіляко демонструючи, що в переживаннях з приводу розлучення немає нічого принизливого і, тільки повністю прийнявши й усвідомивши свої почуття, можна братися за будівництво власного майбутнього.

Література

1. **Абрамова Г. С.** Практикум по психологическому консультированию / Г. С. Абрамова. – Екатеринбург : Деловая книга, 1995. – 167 с.
2. **Алешина Ю. Е.** Индивидуальное и семейное психологическое консультирование / Ю. Е. Алешина. – М. : Независимая фирма „Класс”, 2000. – 208 с.
3. **Грюнвальд Б. Б.** Консультирование семьи / Б. Б. Грюнвальд, Г. В. Макаби. – М. : Когито-Центр, 2004. – 416 с.
4. **Елизаров А. Н.** Основы индивидуального и семейного консультирования : учеб. пособие / А. Н. Елизаров. – М. : „Ось-89”, 2003. – 431 с.
5. **Завацька Л. М.** Технології професійної діяльності соціального педагога : навч. посіб. для ВНЗ / Л. М. Завацька. – К. : Вид. дім „Слово”, 2008. – 240 с.
6. **Навайтис Г.** Семья в психологической консультации / Г. Навайтис. – М. : Моск. псих.-соц. ин-т ; Воронеж : Изд-во НПО „МОДЭК”, 1999. – 244 с.
7. **Психология** семейных отношений и основы семейного консультирования : учеб. пособие / О. А. Карбанова. – М. : Гардарики, 2004. – 320 с.
8. **Семья** в психологической консультации: опыт и проблемы психологического консультирования. – М. : Педагогика, 1989. – 146 с.

* * *

Краснова Н. П. Технологія соціально-педагогічного консультування з приводу подружніх проблем

У статті схарактеризовано причини звернення клієнтів до соціального педагога-консультанта, до яких належать такі проблеми: різні конфлікти, пов'язані з розподілом подружніх ролей та обов'язків; відмінності в поглядах на сімейне життя; взаємовідносини подружньої пари з батьками; проблеми влади і впливу в подружніх взаємовідносинах та ін.

Розкрито переваги та певні труднощі в роботі соціального педагога-консультанта з подружжям, а не одним членом сім'ї.

Визначено техніки допомоги сім'ї в конфліктних ситуаціях, а саме: реорганізація життя (спрямованість на участь у різних клубних, громадських, розважальних організаціях); реорганізація стосунків з партнером (налагодження або розрив відносин з орієнтацією на власні інтереси); „єдина любов” (критичне переосмислення майбутніх переживань та близьких стосунків); „винуватець розриву” (відхід партнера, аналіз помилок у цьому та запобігання подібного в майбутньому житті); вибір між партнерами (обговорення з клієнтами ситуації, яка склалася, та структурування плюсів і мінусів того або того рішення); „розлучення і діти” (допомога по-іншому розглянути цю проблему); „розлучення і страх самотності” (обговорення страхів клієнтів дефіциту спілкування).

Ключові слова: проблеми звернення до сімейного консультування, техніки консультативних висловлювань, реорганізація стосунків з партнером.

Краснова Н. П. Технология социально-педагогического консультирования по поводу супружеских проблем

В статье охарактеризовано причины обращения клиентов к социальному педагогу-консультанту, к которым относятся следующие проблемы: различные виды конфликтов, связанные с разделением супружеских ролей и обязанностей; различные взгляды на семейную жизнь; взаимоотношения супружеской пары с родителями; проблемы власти и влияния в семейных отношениях и другие.

Раскрываются преимущества и определенные трудности в работе социального педагога с супружеской парой, а не одним членом семьи.

Определены техники помощи семье в конфликтных ситуациях, а именно: реорганизация жизни (направленность на участие в различных клубных, общественных, досуговых организациях); реорганизация отношений с партнером (налаживание или разрыв отношений с ориентацией на личные интересы); „общая любовь” (критическое переосмысление будущих переживаний и близких отношений); „виновник разрыва” (уход от партнера, анализ ошибок в этом и недопущение подобного в будущем); выбор между партнерами (обсуждение с клиентами сложившейся ситуации и структурирование плюсов и минусов того или иного решения); „развод и дети” (помощь в рассмотрении данной проблемы с другой точки зрения); „развод и страх одиночества” (обсуждение страхов клиентов дефицита общения).

Ключевые слова: проблемы обращения в семейное консультирование, техники консультативных высказываний, реорганизаций отношений с партнером.

Krasnova N. P. The Technology of socio-pedagogical counselling, marital problems

The article outlines the reasons for client access to the social teacher-consultant, which include the following issues: different kinds of conflicts associated with the distribution of family roles and responsibilities; different views on family life; the relationship of the couple's parents; problems of power and influence in the marital relationship and other.

It reveals the advantages and difficulties in work of a social pedagogue-consultant with their spouses, and not one member of the family.

In this article defines the technology assistance to families in conflict situations, namely: reorganization of life (focus on involvement in various club, community, entertainment organization); reorganization of relations with partner (setup, or rupture of relations with a focus on their own interests); „only love” (critical reconsideration of future experiences and intimate relationship); the „hero of the divide, care partner, error analysis in this and the admission of such events in the future life); the choice between the partners (discuss with clients the situation and structuring of the pros and cons of a decision); „divorce and children (assisting another to consider this problem); „divorce and fear of loneliness” (discussion fears clients deficit of communication).

Key words: problems of the family counselling, technology Advisory statements, reorganization of relations with the partner.

Стаття надійшла до редакції 25.09.2013 р.

Прийнято до друку 29.11.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.